

Археологічна практика студентів 1-го курсу історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка у 2015 р.

Археологічна практика у с. Хрінники Демидівського району Рівненської області у 2015 році.

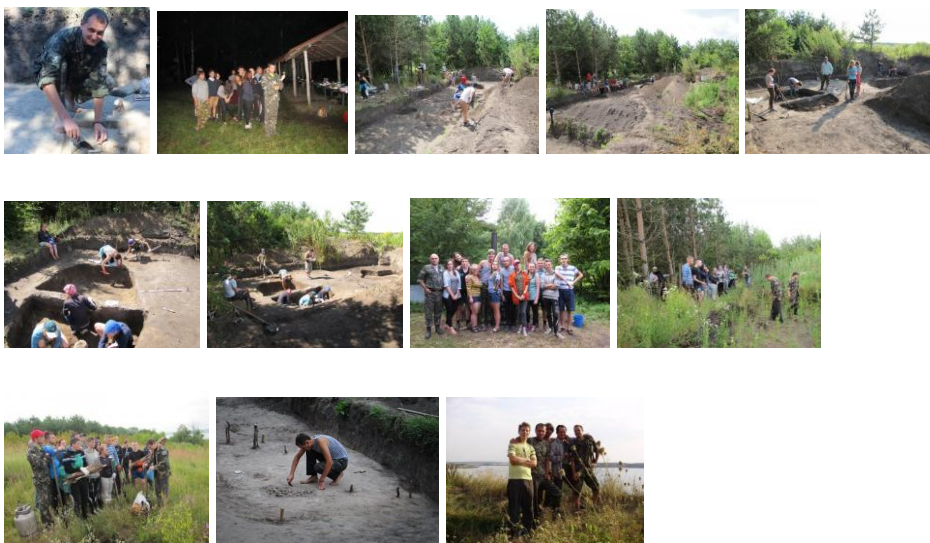
Керівник практики: асист. Я. В. Погоральський

Протягом 10-30.07.2015 р. студенти академгруп Іст-13 та Іст-15, загальною кількістю 22 ос. та 1 студент-волонтер (2 курс), проходили навчальну археологічну практику на базі Волинської археологічної експедиції Інституту археології НАН України (начальник експедиції – м.н.с. А. В. Панікарський). Це був 23 сезон розкопок пам'ятки (з 1993 р.) і 11 сезон практики студентів історичного факультету Університету (з 2005 р.).

Розкопки проводили на багатошаровому поселенні (від неоліту до Русі), розташованому на лівому березі р. Стир (заплава якої тепер затоплена водами Хрінницького водосховища). Основні роботи були зосереджені на ділянці, яку частково розкрили у 2014 р. (загальною площею бл. 200 м²). Головну увагу сконцентрували на вивченні трьох об'єктів:

- Об. 1 – залишки заглибленого житла празько-корчацької культури V–VII ст. зі стовповими ямками від конструкції стін та розвалом глиняної печі, сконструйованої за допомогою шматків випаленої глини зі заглаженою опуклою поверхнею (вальків?). Студенти проводили зачистку поверхні долівки і розвалу печі.
- Об. 2. – округла яма ранньозалізного віку. Студенти проводили вибирання заповнення ями, керамічного матеріалу.
- Об. 3 – овальна споруда (житло?) вельбарської культури готів. Студенти завершували вибирання заповнення котловану, розкопували і зачищали навколишню ділянку біля об'єкта.

На базі експедиції студенти брали участь у первинному опрацюванні здобутого матеріалу.

Археологічна практика студентів 1-го курсу історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка у 2014 р.

Археологічна практика у с. Хрінники Демидівського р-ну Рівненської обл. у 2014 році

Керівник практики: асист. Я. В. Погоральський
Археологічна практика проходила 28.07–09.08.2014 р. на базі Волинської рятівної експедиції Інституту археології НАН України (начальник – д.і.н., проф. Козак Д.Н., заступник начальника – Баюк В. Г.). Учасниками практики були 25 студентів I–III курсів історичного факультету. Дослідження проводили на багатошаровому поселенні Хрінники (ур. Шанків Яр), розкопки якого тривають із 1993 р. За цей час розкрито кілька тисяч квадратних метрів площі пам'ятки, виявлено понад 300 різноманітних житлових і господарських об'єктів, десятки тисяч уламків кераміки, предметів побуту і знарядь праці від доби енеоліту до періоду Київської Русі. Результати вивчення поселення опубліковані в численних статтях і монографіях. Учасники експедиції проживали на базі експедиції, що знаходиться на правому березі Хрінницького водосховища (р. Стир), біля с. Товпижин. Розкоп, на якому працювали студенти ЛНУ ім. І. Франка, був розташований у північній частині поселення (лівий берег водосховища). За час проведення практики розкрито ділянку площею 144 кв. м. У культурному шарі виявлено численні відходи крем'яного виробництва (у т.ч. зафіксоване місце обробки кременю з великою кількістю крем'яних відщепів і лусок), кам'яний відбійник (розтирач?), уламок крем'яного наконечника списа доби бронзи, фрагменти кераміки пізньоримського часу (вельбарська культура). Розкопано котлован (заглиблену частину) вельбарського житла, що входило в комплекс забудови навколо готського святилища, виявленого у 2011 р. Житло мало овальну в плані форму, його долівка знаходилася на верхній межі материка. Котлован був заповнений суглинком коричневого кольору, який виразно виділявся на фоні навколишнього чорного гумусу. У заповненні виявлено багато уламків кружального і ліпного посуду, кісток тварин, шматки глиняної обмазки. Найцікавішими знахідками з житла є глиняні пряслиця (у т. ч. прикрашене геометричним орнаментом), кістяні проколки, а також скляна намистина і фрагмент ручки амфори – свідчення контактів місцевого населення з римськими провінціями Північного Причорномор'я і Подунав'я.

Археологічна практика студентів I курсу

у м. Броди Львівської обл. в 2014 році

Керівник практики: доц. Я. І. Онищук

З 7 по 27 липня 2014 р. студенти групи Іст-11 проходили навчальну археологічну практику у м. Броди Львівської області у складі Бродівського загону археологічної експедиції Львівського національного університету імені Івана Франка. Її метою було засвоєння студентами-істориками практичного курсу археологічних досліджень, а також проведення розкопок багаточасового поселення Броди-І.

В урочищі Заставки, на південно-східній околиці Старих Бродів, було закладено два розкопи загальною площею 94 кв. м. Виявлено залишки вогнища відкритого типу бронзового-передскіфського часів, а також два вогнища вельбарської культури пізньоримського періоду. Знайдено фрагменти посуду та знаряддя праці ранньобронзового (городоцько-здовбицька культура), передскіфського (висоцька культура) та пізньоримського (вельбарська культура) часів. На увагу заслуговують виявлені бронзова фібула, дві скляні намистини та дві мідні декоративні бляшки, які датують другою половиною III ст. н.е.

Виявлені матеріали дають підстави вважати, що на теренах Бродівщини у III ст. н.е. певний час проживали готи – носії вельбарської культури, які на початку нашої ери мігрували з півдня Балтики до Чорного моря та Дунаю, а протягом II–VIII ст. відігравали значну роль в історії Європи. Саме вони утворили перше державне об'єднання на території сучасної України – державу Германаріха.

Донедавна вважалося, що вельбарські пам'ятки у «чистому» вигляді представлені лише в межах Західної Волині до р. Горині, а також своєрідним анклавом у Південному Побужжі. Однак дослідження, проведені в Бродах, а також на інших пам'ятках Волино-Подільського пограниччя (Йосипівка-III, Суховоля-I, VII, Малинище-I, Дудин-II та ін.) дають підстави припустити наявність їх також на цій території. Одночасно з освоєнням в останній чверті II ст. н.е. території Західної Волині готи заселили й пограниччя між Волиню і Поділлям. Ґрунти, сприятливі для проживання, землеробства і придомного скотарства, спонукали до заснування тут довготривалих поселень (Кобилля, Дудин-II, Малинище-I). На рубежі III ст. н.е. ця територія стала своєрідним «плацдармом» для інфільтрації германців в середовище черняхівської культури на Поділлі.

Отже, археологічні дослідження у Бродах дали важливий науковий матеріал до вивчення давнього історичного минулого Бродівщини.

Археологічна практика у м. Винники у 2014 р.
Керівник: доц. Н. М. Білас

Археологічна практика студентів групи Іст.-14 проходила 7.07–27.07.2014 р. на базі Історико-краєзнавчого музею м. Винники, який спільно з Інститутом українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України (керівник експедиції – науковий працівник відділу археології А. Гавінський) та історичним факультетом Львівського національного університету імені Івана Франка (керівник практики – доц. Н. Білас) організував археологічну експедицію з дослідження багатошарової пам'ятки на горі Шипшина (Голянівка) у м. Винники. На сьогодні частина археологічної пам'ятки зруйнована забудовою міста, а рельєф знівельований, тому перед експедицією постало завдання проведення тут рятівних досліджень. На пам'ятці Винники-Шипшина у 2014 р. було закладено три розкопи загальною

площею 124 м². Зафіксовано чотири об'єкти ранньозалізного часу – три ями і частину житлової споруди заглибленого типу. У культурному шарі та в об'єктах виявлено незначну кількість уламків кераміки ранньозалізного часу, серед яких виділяються тюльпаноподібні горщики та півокруглої форми миски. Частина посуду прикрашена пластичними пружками з так званими пальцевими вдавленнями та наскрізними отворами під краєм вінець. Також проведено незначні розвідкові роботи на сусідній горі Жупан, де знаходиться відома двошарова археологічна пам'ятка доби енеоліту (культур лійчастого посуду та трипільської), яку досліджував М. Пелещишин у 1980-90-х роках. Метою цьогорічних робіт було встановити межі поселення на привершинній ділянці гори, тому в різних її частинах закладено три шурфи. Встановлено, що культурний шар тут відсутній. Отже, можна вважати, що давні поселення знаходилися тільки на найвищій ділянці гори Жупан.

Археологічна практика студентів 1-го курсу (групи ІСТ-16) історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка у смт Єзупіль Тисменицького району Івано-Франківської обл. Керівник практики: проф. О. С. Ситник
Згідно планових завдань наукових досліджень Палеолітична експедиція під керівництвом О.С.Ситника продовжила археологічно-геологічне вивчення пам'ятки Єзупіль І в Тисменецькому районі Івано-Франківської області. Термін робіт в полі – 04 – 24 серпня 2014 р.

Пам'ятка Єзупіль I (сьогодні відомо уже 5 палеолітичних об'єктів в околицях селища) знаходиться приблизно в 10 км на південний схід від Галича, на правому березі Дністра (невеликий мис другої надзаплавної тераси), за 1-2 км від північних околиць смт Єзупіль (колишній Жовтень) Тисменецького району Івано-Франківської області. Зі східного боку мисоподібне утворення обрамлене неглибокою, але досить довгою стародавньою балкою. Окраїна мису прилягає безпосередньо до широкої (1,5 км) заплави Дністра. Матеріали багат шарової пам'ятки Єзупіль I опубліковані у кількох статтях та в монографічній роботі [Ситник, 2000], але багато питань дотепер залишаються нез'ясованими і спірними. Головною проблемою є культурно-хронологічна інтерпретація індустрії середньоплейстоценових культурних шарів III, а також уточнення стратиграфічних особливостей умов залягання артефактів. За час досліджень, які проводять тут з 1994 р., розкопано понад 200 кв.м площі стоянки, на якій у кількох палеолітичних шарах виявлено понад 2 тис. артефактів, переважно знарядь праці.

У 2014 р. досліджено невелику ділянку (площа 15 м²) на місці розкопу I, а також кілька нових об'єктів – Єзупіль VI, VI-A, Єзупіль IX і X загальною площею понад 30 м² на глибину 3,5 м. На площі розкопу I виявлені лише рештки культурних шарів мустьєрського часу II і III. Знайдено понад 40 крем'яних виробів, серед трапляються нуклеуси, скребла, ножі, гостроконечники. Усі кремені без патини, добре збережені, але часто фрагментовані під впливом кліматично-температурних зрушень у стародавній час. Усі ці матеріали датуються часом понад 80 тис. років тому. На площі нових пунктів Єзупіль VI, VI-A, Єзупіль IX і X виявлені окремі крем'яні матеріали, що датуються часом понад 70-60 тис. років тому (середній палеоліт).

Окрім того, впродовж польового сезону 2014 р. відкрито дві нові середньопалеолітичні стоянки – Мар'ямпіль IV і V поблизу с. Мар'ямпіль Галицького району Івано-Франківської області. Культурні горизонти з рештками крем'яних артефактів зафіксовані на глибині 15,5 м (Мар.4) і 4,5 м (Мар.5). Описана стратиграфія нашарувань, зроблені аналітичні дослідження. В експедиції приймали участь геологи: проф. М. Ланчонт (Люблін, UMCS), проф. А. Богуцький, доц. Р. Дмитрук та А. Яцишин, канд. геогр. наук О. Томенюк та ін. Вони описали розрізи, відібрали десятки зразків ґрунту на різні природничі аналізи та на датування ТЛ.

Археологічна практика студентів I-III курсів у смт. Королево Виноградівського району Закарпатської області у 2014 р.

Керівник практики: доц. А. Ю. Баукова

Група студентів I-III курсів (7 осіб) брала участь у розкопках замку у смт. Королево Виноградівського району Закарпатської області. Наш загін був частиною експедиції Ужгородського національного університету, яка багато років поспіль досліджує городище в с. Мала Копаня (керівник: проф. В. Г. Котигорошко). Однак поруч із цією пам'яткою розташовані не менш цікаві та перспективні у плані дослідження руїни Королівського замку. Саме тому ми, під керівництвом доцента кафедри історії стародавнього світу та середніх віків УжНУ І. А. Прохненка, провели розкопки однієї з кімнат цього об'єкта. Виявлені знахідки перевершили очікувані результати. По-перше, слід відзначити знахідку монументальної плити внутрішнього оздоблення кімнати із гербом родини Перені. Цей факт, які і виявлений розвал печі з великою кількістю високохудожніх кахлів, красномовно говорить про те, що замок не був периферійним чи другорядним. Також у заповненні кімнати виявлено уламок із частиною напису латинською мовою та інші деталі внутрішнього оздоблення. Про повсякденне життя мешканців замку можна говорити на підставі численних знахідок фрагментів кухонного та столового керамічного посуду (зокрема й ренського, датованого XIVст.), залізних виробів та монет (дві польські та кілька угорських). Зокрема тут було виявлено частину поясного набору, дзвіночок, жетон Норінберга. Цікавою знахідкою стали й 15 заготовок для куль. Також про історію замку свідчать три кам'яні ядра, зафіксовані на рівні підлоги кімнати. Особливої уваги заслуговують кахлі. Частина з них, не зважаючи на те, що замок було підірвано, виявилась неушкодженою. На двох кахлях із зображенням єдиногогорів викарбовано дату – "1610". Серед малюнків на кахлях переважає рослинний орнамент та зображення міфічних тварин (драконів, єдиногогорів). Ці знахідки викликали значний резонанс у

суспільстві. Робота експедиції широко висвітлювалась у ЗМІ та Інтернет. Зокрема, йдеться про такі матеріали: Нові унікальні археологічні знахідки Королівського замку «Ньолаб» // http://vinturist.blogspot.com/2014/07/blog-post_11.html; Археологічні розкопки замку Ньолаб у Короліві // <http://www.youtube.com/watch?v=VFNA3y4mIjo>; Таємниці замку "Ньолаб" на Закарпатті: археологи розкопали кахель із зображенням дракона /ВІДЕО/: <http://goloskarpat.info/blog/zakarpattya/40397.html#ixzz3CjLLeZKP>; <http://www.khmerhn.com/watch?v=VFNA3y4mIjo>; <http://news.join.ua/read/39/95/75/23/>; http://society.ua.news.uapartner.com/itemid_1771335.htm; Королівський замок розкриває свої таємниці львівським археологам // <http://prostir.museum.ua/post/33243>; Закарпатські археологи знову копають на королівському замку Нялаб (ВІДЕО) // <http://zakarpattya.net.ua/Zmi/126366-Zakarpatski-arkheolohy-znovu-kopaiut-na-korolevskomu-zamku-Nialab-VIDEO>. Окрім проведення археологічних розкопок І. А. Прохненко організував і насичену культурно-екскурсійну програму. Студенти відвідали Хустський, Виноградівський, Ужгородський замки, оглянули дакійське городище у с. Мала Копаня, поглиблювали знання про історію Закарпаття шляхом відвідання експозицій місцевих музеїв (у тому числі й археологічного музею УжНУ). Також для нас була організована зустріч із закарпатським поетом-гумористом та громадським діячем Михайлом Чухраном. Усе це доповнювалося активним відпочинком у позаробочий час на березі Тиси чи прогулянками у горах. Отже, археологічна практика влітку 2014 р. пройшла успішно і насичено. Завдячуємо у підготовці практики керівництву та викладачам Львівського національного університету ім. І Франка та Ужгородського національного університету.

Археологічна практика
у с. Куткір Буського району Львівської області у 2014 р.
Керівник: доц. Н. Я. Стеблій

Одним із напрямків діяльності Буської археологічної експедиції є суцільні археологічні обстеження витоків Західного Бугу. В археологічному сезоні 2014 р. дослідження проводили на виявленому 2012 р. багатошаровому поселенні Куткір-3 поблизу села Куткір Буського району Львівської області, розташованому на правому березі р. Ставчанки (права притока Полтви). На базі цієї пам'ятки 7–27 липня 2014 р. проведено археологічну практику студентів I і II курсів історичного факультету (15 осіб).

Метою обстежень було встановити товщину і характер культурного шару на поселенні. За час практики закладено чотири розвідкові шурфи, загальною площею 60 м². Культурний шар на пам'ятці сягає глибини 0,5–0,6 м. Виявлено деструкції двох археологічних об'єктів: наземного житла та господарської споруди пізньоримського часу. Рухомий матеріал представлено залишками ліпного та кружального керамічного посуду черняхівської та давньоруської культур, уламками зруйнованих глиняних стін й опалювального пристрою. Із декількох фрагментів вдалося реконструювати невеличку ліпну посудину.

